

Helge trivdes ombord

Storm på Atlanten. Helge Alfredsson är yngste matros på ms Tidaholm. Han får klättra upp i aktermasten och byta en trasig lamp. Den stora båten gungar från sida till sida medan Helge klänger sig fast i masten.

I vanliga fall var Tidaholm en torrlagd båt, det vill säga ingen av manskapet fick dricka öl, vin eller sprit.

– Nu gjordes ett undantag minns Helge. Överstyrman Skoog kom, efter det svåra arbetet, med beskedet att jag skulle vila i hytten tillsammans med en flaska whisky, en gåva från befälhavaren.

Helge är född i Hästedaalen, Hunnebostrand och är en av åtta syskon. Pappan, som var fiskare, dog av blindtarmsinflammation när Helge var två år gammal.

Kock på knä

Som 14-åring blev Helge kockjungman på en skuta från Hunnebo som hette National.

Han lagade frukost och middag till de fyra ombord. Byssan (köket) var så lågt att han stod på knä när maten lagades på ett primuskök.

– National saknade styrhytt, i alla väder stod vi vid rodet, minns Helge. Ingen klagade för det var så på alla gamla skutor. För att spara olja seglade man skutan så mycket som möjligt. Men det fanns ju också fina dagar.

Fyra månader med gröt

Helge äter allting utom havregrynsgröt. Det fick han nämligen varje dag i fyra månader ombord på skutan Berny. 1937 var han en av åtta fiskare som gick med till Shetland för att salta makrill. Skepparen Konrad Berntsson tyckte om gröt och man tog ombord flera säckar gryn innan avresan.

Maten var enahanda, de hårda skeppsskorporna blöttes i kaffet, torkmjölk, äggen var konserverade i vattenglas, kött och fisk förvarades i en segelduksäck fastknuten i förmasten. Fisken räddade mathållningen.

Klen förtjänst

Anledningen att man gick till Shetland var att skot-

Makrillfiske vid Shetland och många år som matros i handelsflottan. Helge Alfredsson från Hunnebostrand trivdes på sjön.

Foto: Terje W. Fredh

tarna kastade bort makrillen. I Norge hämtades tunnor, salt och rensknivar. Berny låg utanför de skotska hamnarna och köpte makrillen direkt från skotska båtar.

– Makrillen rensades, med kniven fileade vi längs ryggen, ett par timmars blöttläggning och sedan varvades makrill och salt i trä-tunnor.

Tre månader låg Berny vid Shetland. Fångsten blev 470 tunnor vilka såldes i Norge.

– Vi tjänade på dessa månader 68 kr vilket var dåligt, säger Helge.

Till handelsflottan

Något mer fiske blev det inte för Helge, men i många år var han matros på handelsfartyg. Han ville gärna till Australien och 1944 mönstrade han på ms Boolongena som gick på Australien. Andrestyrman Lars Knutsson från Kornö berättade för sin besättning att båten i stället skulle segla för Internationella Röda Korset.

Boolongena lastade spannmål i Montreal och i New York lastades gåvpaket till Grekland.

– Första resan var det tyskarna som regerade där och sedan kom engelsmännen minns Helge. Tyskarna var petiga i sina kontroller men britterna var värre.

– Sommaren 1944 var otroligt varm i Grekland, säger Helge. Båtarna sak-

nade luftkonditionering, nattetid tog vi madrassen och låg på däck.

Helge var med om spannmålsresor från Buenos Aires och gödningsresor från Casablanca. Det var efter kriget brist på tonnage och det var gyllene tider för rederierna.

Befälhavarna var fostrade på segelfartyg, de flesta var bra men några hade en enorm klyfta till manskapet.

– På en Göteborgsbåt skulle jag vid vaktombytet slå tiden på skeppsklockan, minns Helge. Jag tittade på mitt armbandsur och slog kl 04.00. Som skjuten ur en kanon kom kaptenen som skrek att här gäller inte tiden från ett odugligt armbandsur.

Rekordresan

1946 var Helge med ms Tidaholm som lämnade Göteborg för New York. Det blåste kuling undanvind

(medvind), resan gick på drygt sju dygn och det var snabbare än de stora passagerarbåtarna.

Trots det riskfyllda arbetet har Helge klarat sig från olyckor. Två gånger var han med när båtargick på grund. Båda i vackert väder. Med en ostasiatär körde man på grundet Bönan i Östersjön och fläckte upp 14 bottenplåtar.

– Med ms Trivia var vi på väg från Cypern till Karlskrona med sojabönor, berättar Helge. Stilla och ljus, men båten gick på grund. Skepparen tog det hela lugnt. Från kommandobryggan pekade han med armen att där ligger Höganäs och där är jag uppväxt.

Efter åren i handelsflottan gick Helge i land och arbetade fram till pensionen för ett Hunnebostrandsföretag.

Terje W. Fredh

0522-992 25

JUBILAREN

Helge Alfredsson

Aktuellt: Fyller 90 år den 21 januari.

Bor: Bankebergshemmet, Hunnebostrand.

Första jobbet: Som 14-åring på Hunneboskuta mellan Norge och Tyskland.

Fina städer för sjöfolk: Buenos Aires och Havanna.

Bästa skeppskamraten:

Lars Knutsson från Kornö. **Jobb i land:** Byggnadsarbetare hos Joh. Larssons AB.

Tv: "Inte mycket att se på för en gammal pensionär."

Bra för kroppen: Att inte äta sig riktigt mätt.

Önskan: Att Bankebergshemmet får vara kvar för evig tid.

vecka 8

21

februari

Dagens namn

Hilding

Hilding är ett fornnordiskt namn som kommer av ordet hildr som betyder strid. Efter att länge ha varit ur bruk började namnet åter användas under första halvan av 1800-talet. Möjligen som en effekt av Esaias Tegnér's nationalistiska diktepos Frithiofs saga, där Hilding är fosterfar till hjälten Frithiof. I dag finns cirka 6 100 som heter Hilding, av dessa har omkring 1 000 det som tilltalsnamn.

Citatet

Skådespeleri är konsten att få folk att låta bli att hosta.

Sir Ralph Richardson

Det hände då

För 20 år sedan, 1986, hade Suzanne Ostens absurda komedi Bröderna Mozart premiär. Den fick mycket uppmärksamhet och blev guldbaggebelönad.

För 65 år sedan, 1941, avled insulinets upptäckare, den kanadensiske fysiologen Frederick G Banting i en flygolycka. Han hade tillsammans med forskarkollegan Charles Best 20 år tidigare upptäckt det livsnödvändiga hormonet insulin. Därmed blev diabetes, sockersjuka, inte längre en omedelbart livshotande sjukdom. Banting fick Nobelpriset i fysik 1923 tillsammans med John Macleod, som fick priset eftersom forskningarna genomförts i hans laboratorium vid universitetet i Toronto. Däremot belönades inte Best. Banting delade dock självvalt sitt pris med Best.
Frederick G Banting var född 1891.

För 145 år sedan, 1861, avled Lars Levi Laestadius, präst, väckelseledare, författare och botanist. I mitten av 1800-talet inledde han en omfattande predikotverksamhet i nordligaste Norrland som satte igång en stor väckelse, kallad laestadianism efter honom.

Foto: Terje W Fredh

Ett liv till sjöss. Vackraste platsen jag sett var inloppet till Rio de Janeiro, säger Helge Alfredsson med långt förflutet på makrillsaltning, islandsfiske och handelsflotta.

Han började som kockjungman

– Ombord åt vi havregrynsgröt från midsommar till i slutet av oktober. Sedan dess har jag aldrig tyckt om gröt, säger Helge Alfredsson från Hunnebostrand. Gröten åt han 1937 när han var ombord i kuttern Berny som köpte makrill i skotska farvatten.

Helge är uppväxt på Väjern. När han var 14 år var fortsättningskolan slut och Helge ville till sjöss. I Hunnebostrand låg kuttern National och Helge blev kockjungman, en syssla som var ingången till sjömansjobbet. Han fick laga mat och mellan detta stå till rors, underhålla kuttern och vara med vid lastning och lossning.

– Vi färdades i Danmark och Norge, minns Helge. Skepparen var en hyggelig man och jag trivdes gott, så bra att jag var kvar där i 13 månader.

Nästa båt hette Berny från Hunnebostrand med Konrad Bernstons som ägare och skeppare. Våren 1937 fraktade Berny men det fanns enligt Konrad bättre möjligheter att tjäna pengar på makrillsaltning i skotska farvatten. Skottarna använde inte makrillen – den kastades i sjön eller ruttade bort. Men svenskarna visste att det i Norge fanns exportörer som köpt saltat makrill för export till USA.

Sprit sänkte pris

– Vi kom upp till Shetland och hade Castle Bay och Stornaway som bas. Vi låg i hamn när det var dåligt väder och när vi väntade på

PORTRÄTTET

Helge Alfredsson

Bor: Torsgatan, Hunnebostrand.
Ålder: 83 år.
Familj: Barn, barnbarn.
Uppväxt: Väjern.
Arbete: Matros i handelsflotta och under kriget på Röda kors- och lejdarting och som byggnadsarbetare i Hunnebostrand.
Vackraste platsen: Rio de Janeiro.
Bästa länder: Brasilien och Argentina.

makrill. Tidigt på morgonen gick vi ut ur hamn för att möta de stora skotska båtarna och vi signalerade till dem att vi ville köpa makrill, berättar Helge.

– Skottarna kom upp jämsides och det lämpades över korgar med färsk makrill. Konrad hade med sig en hel del pengar hemifrån för att köpa makrill. Trots spritansönering i Sverige hade Konrad också med sig ett anseeligt förråd med sprit. Priset blev bättre om skottarna först fick en flaska kron- eller jägarbrännvin.
– Ibland behövde också tulltjänstemannen en flaska, det verkade vara praxis där uppe.

Med livet i behåll

Havregrynsgröt var den enda frukostmaten som fanns och i övrigt blev det mest kött och stekt fisk samt saltat makrill. Några tunnor med saltat fläsk och kött fanns också, men för att kunna ätas fördrades blötläggning.

– Skeppsskorporna var otroligt hårda men de mjuknade när vi doppade dem i kaffet.

– Vi gick ut vid midsommar och kom tillbaka 27 oktober. 60 kronor blev förtjänsten den

perioden och det blev ingen mer makrillresa för Helge.

Nästa båt för Helge var kuttern Livingstone från Väjern. Skepparen hette Johan Olsson och den tredje besättningsmannen var skepparens son Nore. Hösten 1940 var Helge med Livingstone men mönstrade av i slutet av oktober. Kort därefter förläste Livingstone och skepparen och hans son omkom.

Helge minns det hemska mer än väl.

– Båten hade lastat sand i Ystad till Moss. Den 10 november på kvällen hade kuttern passerat Strutens fyr vid Sösterne. Snart stod det klart att en del fyrrar i Oslofjorden var släckta. Vinden ökade och det blev snötjocka. På natten gick kuttern på grundet Drillene, sydväst om Fuglehuk där den förläste. När det ljusnade upptäckte förbipasserande masttopparna på kuttern.

– Johan Olsson hittades aldrig medan Nore återfanns i hjälfrusen på ett skär. Bredvid honom låg hans pipa och en tobakspung. Min rädning var att jag mönstrade av Livingstone.

Helge ville fortsätta på sjön och mönstrade 1944 på m/s Boolong-

na som sattes i trafik för Internationella Röda korset. Fartyget gick till Montreal där man lastade vete till det av tyskarna plundrade Grekland.

Fasade männvred

– Jag har seglat på många varma bredgrader och aldrig haft ont av värmen, säger Helge.

Sommaren 1944 i Grekland slog dock alla värerekord. Det var omöjligt att vara i hytterna som på den tiden saknade luftkonditionering. Inte heller gick det att ligga på akterhusets tak. De äldre ombord så då att man kunde drabbas av så kallat männvred. De hävdade att om man tittade för mycket på månen så kunde man skada nacken. Det var naturligtvis ett skämt från de gamla saltingarna ombord.

1944 och 1945 fortsatte med lejdresor, det var båtarna som hade fri lejd att gå igenom minfältet för att få hem råvaror till Sverige. Helge hade alltid haft en önskan att få se Australien men han kom aldrig dit. Båtarna gick däremot till Shanghai i Kina, Kalifornien, Fjärnan Östern, Sydamerika, USA och västindiska övärlden.

Trots sjötid under krigsåren undgick inte Helge militärtjänst. Jagaren Magne i Östersjön och Odin, en gammal bevakningsbåt i Bohuslän var hans båtar. Sedan fick han jobb som byggnadsarbetare hos Johan A Larsson trä i Hunnebostrand och det jobbet räckte till pensionen.

Terje W Fredh

0522-992 25